

Poštnina plačana pri pošti 6104 Koper – Capodistria
NDP

SVETILNIK

/ Kulturni občasnik za mlade zanesenjake / Gledališče Koper / Pokrajinski muzej Koper /
Comunità Autogestita Costiera della Nazionalità Italiana Capodistria, Centro Italiano
"Carlo Combi" Capodistria / Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper /
Pokrajinski arhiv Koper / Otok, zavod za razvoj kulture in družbe /
Pomorski muzej "Sergej Mašera" Piran / Znanstveno-raziskovalno središče Koper
/ Letnik XIX / Številka 2 / December 2025 / Brezplačni izvod /

Ilustracija: Natan Esku

Jure Karas

Minizaver in Dino: KAJ, KAKO, ZAKAJ?

Lutkovno gledališče Ljubljana in Gledališče Koper

Lutkovna predstava, **3+**

Režiser **Jaka Ivanc**

Dramaturg **Jure Karas**

Avtor likovne podobe **Natan Esku**

Scenografi **Natan Esku, Žiga Lebar, Jaka Ivanc**

Avtor glasbe in songov **Jure Karas**

Lektorica **Maja Cerar**

Oblikovalec luči **Kristjan Vidner**

Lutkovna tehnologa **Žiga Lebar, Zala Kalan**

Igrajo

Minizaver – Zala Ana Štiglic

Dino – Iztok Lužar

Riba, Kamen, Pes – Brane Vižintin

Izdelava scene, rekvizitov in kostumov **David Klemenčič, Žiga Lebar, Janez Pečarič, Sandra Birjukov, Marjeta Valjavec, Zala Kalan, Olga Milič, Lorena Bukovec, Laura Krajnc, Uroš Mehle**

Premieri

● **v Lutkovnem gledališču Ljubljana 20. novembra 2025**

● **v Gledališču Koper 31. januarja 2026**

Sezona 2025/2026

**25 let ustvarjalnosti
in povezovanja**

**25 anni di creatività
e connessione**

Minizaver in Dino sta najboljša prijatelja, samooklicana dinosavra, ter najbolj barvasti in simpatični bitji, kar jih je videl svet – in najraje od vsega prepevata pesmi in modrujeta o življenju.

Spremljamo ju na njunem popotovanju, na katerem iščeta odgovore na bistvena vprašanja človeštva in minizavrov po tretjem letu starosti: Kaj je to? Kaj tisto tam? Zakaj je sonce? Kako je nastal svet? Ali ribe spijo? Zakaj se kamni kotalijo? Kaj pomeni "hov"? In zakaj je zvečer vedno treba domov? Pa tudi – vsakič spet in znova – kaj, kako, zakaj?

Foto: Darja Štravs Tisu

Foto: Darja Štravs Tisu

MINIZAVER: Živjo, otroci! Jaz sem Minizaver – in to je Dino.

Dino je moj najboljši prijatelj – in skupaj raziskujeva svet!

DINO: Ja. Midva sva neustrašna raziskovalca.

MINIZAVER: In vsak dan znova imava cel kup vprašanj.

DINO: Ja, recimo – kdaj bo malica?

MINIZAVER: No, pa tudi ... Kako je nastal svet? Od kod smo prišli?

DINO: Jaz sem prišel naravnost iz postelje.

MINIZAVER: Pa zakaj imajo ceste ovinke?

DINO: Pa kakšnega okusa so oblaki?

MINIZAVER: Pa ali ribe spijo?

DINO: Pa zakaj se kamni kotalijo?

MINIZAVER: Pa kaj pomeni *hov*?

DINO: In zakaj je zvečer vedno, ampak vedno treba it' domov?

MINIZAVER: To naju vse zanima. Pa tudi ...

(Jure Karas, Minizaver in Dino)

Foto: Darja Štravs Tisu

Ali si tudi ti tak radovednež ali radovednica?

.....

Koliko vprašanj se vsak dan pojavi in na nekatera nikoli ne najdemo odgovora.

Katera vprašanja si ti največkrat postavljaš?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ali imaš čisto tvoje vprašanje, na katerega še ni bilo odgovora?

.....

.....

.....

Minizaver in Dino se sprašujeta tudi:

● Ali ribe spijo? ● Ali ribe hodijo v službo?

Kako bi ti s kratko zgodbo odgovoril/-la na obe vprašanji?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Kakšne odgovore sta našla Minizaver in Dino pa izveste v lutkovni predstavi. Vabljeni! * [Samanta](#)

Jesen v muzeju

Na zadnji letošnji **Četrtni fešti** so otroci spoznavali stare igre, izdelovali žogice iz nogavic, zbijali *birille*, se igrali igre, kot so *La mela velenosa*, *Am salam ... Salomon!* in *Čikliste*.

Učenci druge triade OŠ Divača so spoznavali **delo arheologa** in se preizkusili v **rimskih igrah**.

Foto: arhiv PMK

Sodelovali smo na dogodku **Plac priložnosti – Spoznajte poklice pri delodajalcu**: osnovnošolci so spoznavali poklice **kustosa, arheologa** in **restavratorja**.

Na jesenskih počitniških delavnicah smo raziskovali **skrivnosti koprskih palač**, spoznavali **rimsko umetnost mozaikov** ter ustvarjali edinstvene **jesenske umetnine**.

Prvošolci OŠ Dušana Bordona so ob pravljici *Kdo je napravil Vidku srajčico* spoznavali, **kako so si včasih izdelovali oblačila**.

Četrtošolci OŠ Anton Ukmar so se podali na **Lov na zaklad v palači Belgramoni Tacco**.

Trije dobri možje

Tudi vas decembra obiskujejo Miklavž, Božiček in Dedek Mraz? To so trije prijazni možje, ki jih imajo zelo radi otroci po vsem svetu.

Sveti Miklavž je prijazen škof, ki rad pomaga ljudem in prinaša darove. Vsako leto v noči s 5. na 6. december pridnim otrokom prinese jabolka, orehe, smokve ... in šibo, poredni pa dobijo samo šibo. Legenda pravi, da je nekoč rešil tri hčere siromašnega moža, ki niso imele denarja za poroko, in jim ponoči prinesel tri kepe zlata.

Božiček prinaša darila 25. decembra. Njegova zgodba sega daleč v preteklost, ko so ljudje praznovali zimski solsticij, dan, ko sonce premaga temo. Božiček pride ponoči skozi dimnik ali s sanmi, ki jih vlečejo severni jeleni. Oblečen je v rdeče, ima belo brado, kožuh, sanke in škornje.

Dedek Mraz je prišel k nam iz Rusije po drugi svetovni vojni. Pridnim prinese darila, poredne pa kdaj pokara. Prihaja iz mrzle Sibirije in je oblečen v bel plašč, belo kučmo, bele rokavice in škornje. Na hrbtu nosi velik koš, poln daril, in ima dolgo belo brado ter prijeten glas.

Izziv za vas! – Ali veš, kako se imenuje Miklavževa šiba, ki naj bi prinašala moč in energijo narave? Reši kviz in izvedel boš odgovor!

1. Kdo je Sveti Miklavž?

- l) risani junak
- m) škof
- n) duhovnik

2. Kdaj Miklavž obiše otroke in jim prinaša darove?

- g) 6. januarja
- h) 13. decembra
- i) 6. decembra

3. Kaj Miklavž prinese pridnim otrokom?

- j) čokolado, bombone, medenjake
- k) smokve, orehe, jabolka, šibo
- l) avtomobilčke, barbike, medvedke

4. Kaj dobijo od Miklavža poredni otroci?

- l) šibo
- m) zlato
- n) čokolado

5. V katerem delu hiše so ljudje nekoč preživljali največ časa, tam delali in pogosto tudi spali?

- a) ob ognjišču
- b) v veži
- c) v dnevni sobi

6. Božiček prihaja z darili skozi:

- t) vrata
- u) okno
- v) dimnik

8. Za razliko od Božička, Dedek Mraz otroke:

- d) samo nagrajuje
- e) nagrajuje in kaznuje ali pokara
- f) samo pokara

7. Dedek Mraz prihaja iz:

- u) Amerike
- z) Kanade
- ž) Sibirije

9. Dedek Mraz obiskuje otroke:

- k) za novo leto
- l) za božič
- m) 6. decembra

Miklavževa šiba se imenuje:

1 2 3 4 5 6 7 8 6 9 5

Napovednik dogodkov

Okrasimo božično drevesce, kot so ga nekoč

Sobota, 13. december 2025, ob 10. uri

Vabimo vas na družinsko delavnico, kjer bomo skupaj okrasili božično drevesce, tako kot so ga krasiili v preteklosti, posejali božično žito in izdelali papirnate jaslice. V prijetni družbi bomo odkrivali šege in navade adventnega časa. Na delavnico pri-srčno vabimo otroke, starše, *none* in *nonote*, prostovoljce, prijatelje muzeja ter vse ljubitelje kulturne dediščine. Pridružite se nam in preživite čudovit dopoldan ob krašenju, ustvarjanju in obujanju spominov na praznovanja nekoč. ✨ *Tjaša*

Ilustracija: Ul – Gemini
Rešitev: Miklavževka

Fulvio Tomizza

Lo scrittore che amava raccontare storie grandi e piccole

Quest'anno, 2025, si ricordano i 90 anni dalla nascita di Fulvio Tomizza (1935-1999), uno scrittore molto amato che sapeva raccontare storie per grandi e per piccoli.

Fulvio Tomizza nacque a Giurizzani, presso Umago. Era un bambino curioso e intelligente, che amava leggere e osservare tutto ciò che gli stava intorno. Dopo la scuola elementare, studiò al Ginnasio di Capodistria (già Collegio dei Nobili) e si diplomò nel 1953.

Da giovane gli piaceva molto il teatro, e per un po' di tempo visse in diverse città, come Belgrado e Lubiana, prima di trasferirsi a Trieste, dove lavorò alla RAI, la televisione italiana. Ma la sua vera passione era scrivere: inventare storie, creare personaggi, parlare dei luoghi che amava.

Nel 1960 pubblicò il suo primo romanzo, *Materada*, che piacque subito a tanti lettori. Da allora scrisse molti altri libri per adulti e vinse numerosi premi importanti, come il Premio Campiello, il Premio Viareggio e il Premio Strega.

Fulvio Tomizza amava profondamente l'Istria, la sua terra natale, con il suo mare, i villaggi e la gente semplice.

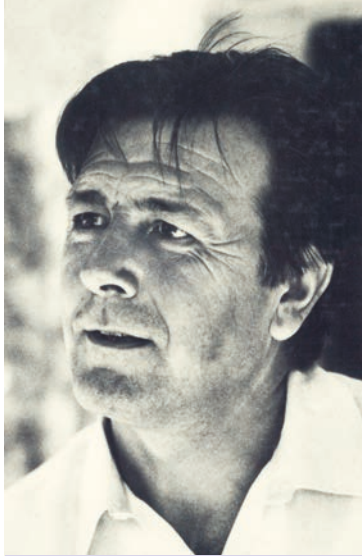

Foto di Fulvio Tomizza tratta dal suo libro *Ieri, un secolo fa*, Milano 1985

Nei suoi libri per adulti parlava spesso di confini, di pace e di convivenza tra popoli diversi.

Ma Tomizza non scrisse solo per i grandi: amava molto anche i bambini, e voleva regalare loro storie piene di fantasia, simpatia e dolcezza.

Le sue storie per bambini

Fulvio Tomizza credeva che le storie per i più piccoli potessero insegnare qualcosa di importante, anche parlando di animali, di sogni o di avventure buffe.

Ecco alcune delle sue opere dedicate ai bambini:

Trick, storia di un cane (1975)

Racconta la vita di un cane adottato da una famiglia, con momenti felici e difficili, e con tanto affetto.

Disegni degli alunni della Scuola elementare "Pier Paolo Vergerio il Vecchio" legati al libro *Il gatto Martino*

La pulce in gabbia (1979)

È la storia di una piccola pulce che vive mille avventure. Una favola piena di fantasia e di sogni, dove anche i personaggi minuscoli hanno un grande cuore.

Anche le pulci hanno la tosse (1993)

Parla di Saltellina, una pulce che sogna di diventare una cantante lirica! È una storia divertente e poetica che invita a credere in sé stessi, anche se si è piccoli.

Il gatto Martino (pubblicato dopo la sua morte, nel 2001)

Un libro illustrato per i primi lettori, con un gattino come protagonista. Martino è timido ma curioso, e le sue avventure fanno sorridere e riflettere.

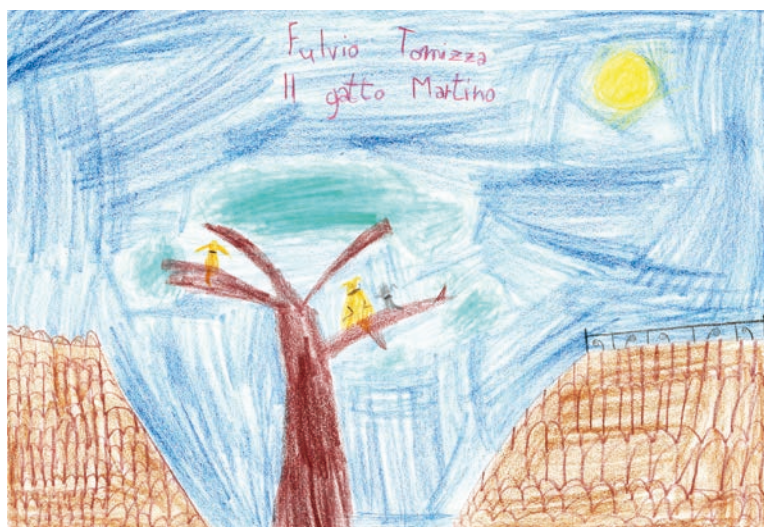
La scoperta di Bild (pubblicato dopo la sua morte, nel 2010)

È una tenera fiaba con protagonista un cane, Bild, che vive legato a una catena nel cortile di una fattoria. Un giorno, qualcosa cambia nella sua vita e il cane scopre la libertà, l'amicizia e la bellezza del mondo.

Un messaggio per i piccoli lettori

Le storie di Fulvio Tomizza insegnano che anche dalle cose più semplici – come

un cane, una pulce o un gatto – si possono imparare lezioni importanti: che la libertà è preziosa, che bisogna credere nei propri sogni, coltivare l'amicizia e che anche chi è piccolo può fare cose grandi.

L'Università di Trieste gli conferì una laurea *honoris causa* per sottolineare la sua bravura e il suo grande contributo alla cultura italiana. La laurea *honoris causa* è una laurea speciale che si dà a una persona molto brava in un certo campo, anche se non ha frequentato l'università. *

Roberta Vincoletto, Centro Italiano "Carlo Combi"

La Scuola elementare "Pier Paolo Vergerio il Vecchio" di Capodistria ha partecipato al progetto "Libriamoci", un'iniziativa rivolta alle scuole italiane, sia in Italia sia all'estero, con l'obiettivo di promuovere l'amore per i libri e l'abitudine alla lettura. Per l'occasione è stata proposta la lettura del libro *Il gatto Martino* di Fulvio Tomizza. La storia è piaciuta molto agli allievi, che hanno rappresentato le avventure del gattino attraverso diversi disegni.

Darilni atelje v Knjižnici Koper: ko darilo postane zgodba iz srca

Včasih je najlepše darilo tisto, ki ga naredimo sami. Ni zapakirano v bleščeč papir, ampak v trud, domišljijo in dobro voljo. Takšna darila ne merijo svoje vrednosti v evrih, ampak v nasmehih – in prav to je čar Darilnega ateljeja, ustvarjalne delavnice, ki vsak mesec poteka v naši knjižnici.

Kaj je Darilni atelje?

Darilni atelje je prostor, kjer se ideje spremenijo v majhne zaklade. Na vsaki delavnici nastane nekaj drugačnega: lahko izdelujemo knjižna kazala, voščilnice, origamije, okraske, majhne slike, vrečke presenečenj ali celo mini zgodbe, ki jih lahko komu podarimo. Ni pomembno, ali znaš lepo risati ali natančno rezati s škarjami – pomembno je, da prideš z odprtim srcem in z nekaj domišljije. V ateljeju se učimo, kako iz preprostih stvari – papirja, blaga, barv, gumbov, trakov in naravnih materialov – nastanejo edinstvena darila.

Umetnost podarjanja

Danes pogosto kupujemo darila v trgovinah in jih hitro zavijemo. A prava vrednost darila ni v tem, koliko stane, ampak koliko misli in občutkov smo vanj vložili. Ko nekomu podariš nekaj, kar si sam izdelal, podariš tudi del sebe – svoj čas, pozornost in trud. Takšno darilo ima

dušo in pripoveduje zgodbo: »Pomislil sem nate. Hotel sem te razveseliti.«

V Darilnem ateljeju otroci odkrivajo, da ustvarjanje ni tekmovanje, ampak potovanje domišljije. Med barvami, bleščicami in dišečim lepilom se naučimo potrpežljivosti, natančnosti in veselja, ki pride, ko iz tvojih rok nastane nekaj, kar lahko razveseli drugega.

Kako poteka delavnica?

Vsak mesec ima Darilni atelje svojo temo. Včasih ustvarjamo darila za praznike, drugič za prijatelje, družino ali kar tako – brez posebnega razloga. Knjižnica poskrbi za materiale, ideje in prijetno vzdušje. Skupaj iščemo navdih v knjigah, naravi ali celo v pravljicah.

Delavnice vodi naša knjižničarka Mateja, ki otroke lepo popelje v magični svet ustvarjanja nepozabnih spominov. Najlepši trenutki pa so tisti, ko vsak udeleženec ustvari nekaj svojega – nekaj, kar ne obstaja nikjer drugje na svetu.

Zakaj je ustvarjanje pomembno?

Ustvarjanje z rokami pomirja, sprošča in krepi zaupanje vase. Ko izdelamo darilo, ki uspe, občutimo ponos – ne zato, ker je popolno, ampak ker smo ga ustvarili sami. Ustvarjanje nas povezuje s samimi sabo in z drugimi: med delavnico se pogovarjamo, smejimo in si izmenjujemo ideje. V Darilnem ateljeju se vsakdo lahko počuti kot umetnik. Ugotovimo, da ni napačnih potez s čopičem ali preveč bleščic – vse je del procesa. Najlepše ideje se pogosto rodijo po naključju!

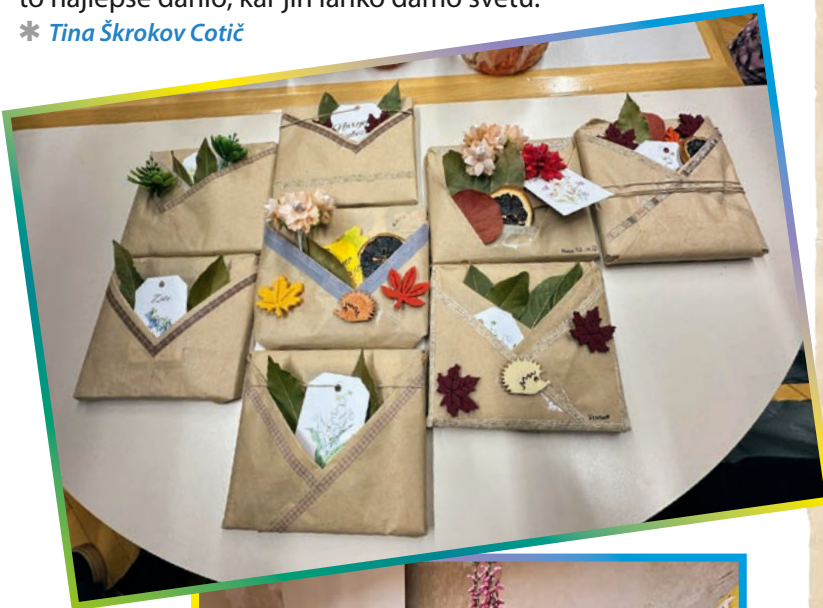
Darilo, ki ostane

Na koncu delavnice vsak odide domov z darilom, ki ima zgodbo. Morda ga bo podaril mami, dedku, prijateljici ali pa ga obdržal kot spomin na čaroben popoldan.

v knjižnici. In čeprav darila sčasoma zbledijo ali se porabijo, spomin na trenutke ustvarjanja ostane.

Darilni atelje nas uči, da lahko prav vsak – z malo domišljije in dobre volje – postane ustvarjalec sreče. In morda je prav to najlepše darilo, kar jih lahko damo svetu.

* Tina Škrokov Cotič

Delavnica
Darilni atelje

Foto: arhiv Knjižnice Koper

Vilinske tortice za darilo – čarovnija okusov, združena v dveh grizljajih

Potrebujemo:

- 250 g navadne moke
- 25 g kakava v prahu
- 2 žlički pecilnega praška
- 85 g temne čokolade (nalomljene na koščke)
- 85 g bele čokolade (nalomljene na koščke)
- 100 g mlečne čokolade (nalomljene na koščke)
- 2 jajci
- 280 ml kisle smetane
- 85 g masla
- 85 g rjavega sladkorja

Postopek:

Pečico segrejemo na 180 stopinj. Namastimo pekač za muffine. V veliki skledi zmešamo moko, kakav, pecilni prašek, pecilni prašek in nalomljeno čokolado. V drugi skledi zmešamo jajca, kisko smetano, sladkor in maslo.

Mešanico s kisko smetano počasi dodajamo v skledo s suhimi sestavinami (moka, pecilni prašek kakav in nalomljena čokolada) in mešamo, dokler se sestavine ne premešajo in nastane gladka masa. Nato z žlico do roba napolnimo 12 luknjic v pekaču za mafine.

Pečemo 20 minut, dokler mafini ne narastejo. Vzamemo iz pečice in mafine še 15 minut pustimo v pekaču, da se ohladijo. * Osebni arhiv Tine Škrokov Cotič

Dostopno tudi na Blogu oddelka za mlade bralce <https://oddelekzamladebralcekp.blogspot.com/2016/01/vilinske-tortice-carovnjija-okusov.html>

Družina iz palače de Belli

Sredi starega mestnega jedra Kopra stoji velika in zelo posebna palača. Ime ji je **palača de Belli**, po eni najstarejših plemiških družin v mestu. Ko stopiš pred njo, najprej opaziš njeno popolno simetrijo: okna in vrata so razporejena tako, da je vse videti urejeno kot v ogledalu. V sredini *pročelja* je velik balkon,

družinske slavnosti. Tja so se povzpeli po velikem kamnitem stopnišču, po katerem si vstopil v velik salon.

Danes palača navzven deluje žalostno, toda včasih je bila bolj razgibana in živahna. Na starih fotografijah lahko vidimo, da je bila palača obkrožena z zidom in velikim vrtom. Družina de Belli je bila znana po svojem **rožniku**, velikem nasadu vrtnic. Leta 1834 so imeli posajenih kar **271 vrtnic!**

skih plemiških rodbin. Njeni člani so bili pravniki, zdravniki, pesniki, vojaki, duhovniki, učenjaki in mestni veljaki. Na primer, Ottonello de Belli je bil pravnik in pisatelj, leta 1588 je napisal satirično pesnitev *Lo Scolare (Učenec)*, v kateri je opisal življenje študentov v Padovi, ki jim je vse drugo bilo pomembnejše kot študij. Tudi Giulio de Belli je bil pisatelj in pravnik, bil pa je tudi prevajalec. Giovanni de Belli je bil ustanovitelj *kapucinskega* samostana v Kopru. Vsi trije so živeli v času, ko so zgradili palačo.

V palači je ohranjen **grb družine**.

Na levi strani grba je velika črka **B**, ki pomeni »Belli«. Na desni pa je zanimiva žival – gos! Ni tam zaradi naključja. Gos je v grboslovju simbol ponosa in samozvesti, včasih tudi poguma. Barve grba – srebrna, rdeča, bela in črna – imajo posebne pomen:

srebrna (in bela) pomenita upanje, plemenitost, dobroto
rdeča pogum in čast,
črna moč in odločnost.

Leta 2023 in 2025 so strokovnjaki pripravili načrte za obnovo palače. Pregledali so kamnite *portale*, stene, okenske okvirje, balkonsko ograjo. V nekaterih prostorih so odkrili stare poslikave, ki so bile več let skrite pod ometom.

Palača de Belli je danes pomemben del koprške zgodovine in čudovit primer renesančne arhitekture, ki nam pripoveduje zgodbo o mestu, o času in o družini, ki je nekoč oblikovala življenje Kopra.

Razstavo o palači in družini de Belli si lahko ogledaš do 22. decembra 2025 v Mali loži pod Pretorsko palačo v Kopru. * Nada Čibej

Capodistria - Viale XX Settembre - Palazzo De Belli

Razglednica De Belli

nad njim pa elegantna okna, ki spominjajo na zgradbe iz časa *renesanse*.

Palača je bila zgrajena tako, da je družini služila za bivanje, sprejeme in pomembne dogodke. Najimunitnejši prostori so bili v prvem nadstropju, ki ga imenujemo **“piano nobile”** – to je bilo nadstropje za praznovanja, sprejeme in

V notranjosti palače se je raztezala čez njeno celo širino – od južne do severne fasade – velika dvorana, ob straneh pa manjši prostori: sobe, kjer je družina sprejemala goste in opravljala svoje vsakdanje opravke.

Palača je bila dom **družine de Belli**, ene najstarejših in najuglednejših kopr-

Vprašanja za razmislek

1. Kaj pomeni "piano nobile"?

- A) Klet, kjer so shranjevali hrano
- B) Najimenoitnejše nadstropje za goste in praznovanja
- C) Soba za služabnike

2. Kaj je družina de Belli posadila v svojem rožniku leta 1834?

- A) 271 vrtnic
- B) 50 oljk
- C) 12 palm

3. Katera žival je upodobljena v grbu družine de Belli?

- A) Konj
- B) Gos
- C) Orel

4. Zakaj je palača de Belli pomembna za Koper?

- A) Ker je bila največja trgovina v mestu
- B) Ker je lep primer renesančne arhitekture in dom pomembne plemiške družine
- C) Ker je bila to prva hiša iz stekla

5. Kaj je povezovalo nadstropja palače?

- A) Veliko kamnito stopnišče
- B) Dvigalo
- C) Ozke lesene stopnice

Rešitev: 1B, 2A, 3B, 4B, 5A

Poslikava na steni palače

Grb družine de Belli

V ozadju detajl testaamenta
rodbine de Belli

*Nella soprascritta - Testamento di me Giacomo de Belli del fu
 S. D. S. Anselmo scritto di mio proprio pugno
 L. D. S. Addi 5. Marzo 1796. Copia.
 essendo io Giacomo de Belli del fu S. D. S. Anselmo quanto fatto
 cosa sia l'essere sempre la qualche serenitino mortale
 dante i la erede perpetua.*

Manj znane besede:

pročelje – zunanja, navadno glavna, sprednja stran stavbe, tudi fasada.

renesansa – umetnostni slog v 15. in 16. stoletju (v slikarstvu, arhitekturi, glasbi ...).

kapucini – redovniki, ki živijo v samostanu, člani strožjega reda frančiškanov.

portal – poudarjen, posebej oblikovan vhod v stavbo.

*la questa ad altra vita.
 sia sepolto nella Chiesa de
 amatissimo Dio il fu S. D. S. Anselmo
 miei figli. In quanto alla*

Foto: Cibej

Foto: Cibej

*convivere con tutti fratelli se siano assegnati degli ducati e milled
 in buoni effetti, accio col frutto di essi possa mantenerli da sua*

Jezik poezije in filma povezuje otroke, mlade in upokoјence

V našem raznolikem obmejnem prostoru se že stoletja prepletajo številna narečja in jeziki. Čeprav smo nekatera narečja že precej pozabili, druga še vedno uporabljamo tudi v vsakdanjem medsebojnem pogovoru. Ker je pomembno, da to našo bogato kulturno dediščino ohranjamo karseda živo, smo letos v edinstvenem projektu *Poezija narečij in pokrajina*

Mladi na snemanju.

podob z njo povezovali otroke in mlade iz osnovnih in srednjih šol ter stanovalce domov za starejše. Večjezičnost prostora smo na ustvarjalnih delavnicah in medgeneracijskih srečanjih raziskovali s filmsko govorico, pokrajino in poezijo.

Otroci in mladi v filmsko-poetični akciji

Zanimalo nas je, kako otroke in mladi doživljate poezijo, zato smo se z osnovnošolci in srednješolci po čezmejnem prostoru Slovenije in Italije, od Tolmina do Kopra, podali na delavnice. Pripravili smo izbor pesmi pesnic in pesnikov širše regije, med katerimi so otroke in mladi sami izbrali poezijo, ki so jo pretvorili v kratek film. Istrske otroke in mlade je navdihnili poezija Alojza Kocjančiča, Lili Novy, Maurizia Benedettija, Ivana Volariča Fea, Dore Beržan in Elene Benfatto.

Pri projektu so sodelovali dijaki **gimnazije Gian Rinaldo Carli Koper** ter otroci z **Osnovne šole Anton Ukmar Koper** – triindvajset učenec in učencev izbirnega predmeta Filmska vzgoja je na devetih srečanjih z mentorji bralo poezijo, zbiralo ideje, razvijalo zgodbe za svoje filme in scenoslede. Za vrhunec pa so kar dva dni z avtobusom potovali naokrog po Istri z mentoricami, režiserko Majjo Prettner in vodjo projekta Loreno Pavlič. Snemalna ekipa, ki so jo sestavljali Domen Ožbolt, Jan Kostrič, Tadej Pernuš in Nika Hočvar, je snemala v Gažonu, Kopru, Kavaličih, Kubedu in Izoli. Ker delavnice temeljijo na opazovanju okolja, so morali učenci želene rekvizite priskrbeti sami; prav tako pa so se morali znajti z iskanjem igralcev. Na

Devetošolci z OŠ Antona Ukmarja po istrskih krajih.

snemanju se nam je tako za vlogo mlajšega lika pridružil mlajši brat glavnega protagonista.

Poezija nam odpira okno v naš notranji svet

Pesniški jezik je bogat, ustvarjalen, večpomenski, zato z njim bogatimo svoj besedni zaklad, obenem pa tudi notranje doživljanje sveta okoli nas, naših čutov in čustev.

Naloga: Preberi pesem **Srečka Kosovela** *Sonce na travi*, ki so jo v projektu za snemanje izbrali mladi, in si zamisli, katere podobe po njenem navdihu lahko posnameš s kamero na svojem mobilnem telefonu. Nato se poigraj z ustvarjanjem posnetkov. Nekaj namigov: lahko narediš le en dolg posnetek, lahko pa več kratkih. Lahko snemaš celotno pokrajino z nebom, posamezne ljudi, lahko od blizu samo detajle – majhne podrobnosti, ki te navdihnejo. Najlepše pri tvoji interpretaciji je, da ni omejitev, tvoj jezik je tvoj pogled!

*Sonce na travi
mehko zeleni.
Ah, ves svet je zelen
in moder.
In moje srce
kot prozoren sinji kristal.
Ugrezam se
v dihanje modrine
brez tal.
Kakor da lije po travi
zlato.
Mehko je v dolini,
grem med soncem
kot med spomini.*

Posnetka iz filmov učencev OŠ Antona Ukmarja.

Bogastvo narečij in večjezičnosti

Narečje se od knjižnega jezika razlikuje po tem, da se v njem govori samo na določenem delu narodnega ozemlja, ne pa po vsej državi, in ne velja kot uradni jezik v neki državi. S prijatelji in družino v pogovoru pogosto uporabljamo krajevne izraze, ki jih bolj oddaljeni prebivalci težje razumejo. V projektu smo spoznavali **slovenski, italijanski in furlanski jezik** ter kar osem narečij: **rezijansko, bizjaško, tržaško, nadiško, istrsko, istrobeneško, vipavsko in tolminsko**.

Naloga: Slovenske knjižne besede **SANJE, KOKOŠNJAK, NA TRAVI, SONCE** poznaš. Kakšni pa so zanje izrazi v narečju? Poveži jih med seboj.

SANJE

KOKOŠNJAK

NA TRAVI

SONCE

gialinâr

kurënk

pollaio

siomps

sniwajne

sogni

na traf

na mahni

su la jerbe

suonce

sull'erba

suancia

il sole

soreli

Rešitev: sanje: siomps, sniwajne, sogni // kokošnjak: gialinâr, kurënk, pollaio // na trav: na traf, na mahni, su la jerbe, sull'erba // sonce: suonce, suancia, soreli, il sole

Sklenjen ustvarjalni krog med osnovnošolci in upokojenci

Projekt je v svoji zasnovi nekaj posebnega – poezijo avtorjev iz slovenskega in furlansko-julijskobeneškega prostora, ki so jo učenci in dijaki prenašali v filmske podobe, so pred tem na delavnicah v domovih za starejše **stanovalci prevedli v svoja narečja**. Mladi avtorji bodo svoje filme – kar 13 kratkih filmov ali videozapisov je nastalo – **stanovalcem domov** do konca leta tudi **predstavili**.

Predstavitve kratkih filmov v Domu za ostarele Markovec.

Vse filme, ki so nastali na delavnicah, si lahko ogledaš na www.kinoistra.org.

Video posnetke ali poezijo, ki jo ustvariš po navdihu nalog na teh straneh, pa nam pošlji na meri.viler@isolacinema.org; čaka te brezplačna vstopnica za eno od prihodnjih projekcij festivala Kino Otok v okviru programa Podmornica na Kino Otoku. * Ana

Projekt PODIPO financira Evropska unija iz Sklada za male projekte GO! 2025 Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija 2021-2027, ki ga upravlja EZTS GO. Vodilni partner projekta je Otok, zavod za razvoj kulture in družbe, projektni partner Stazioni_Postaje APS.

Karta Istre praznuje 500. rojstni dan

Preprosti zemljevidi so verjetno nastali že zelo zgodaj – še preden so ljudje znali pisati. Popotniki, mornarji, trgovci in drugi so si z risbami označevali poti, reke, morja, da so se lažje znašli na svojih potovanjih. Raziskave so pokazale, da je najstarejši znani zemljevid nastal na babilonski glineni ploščici okoli 9. stoletja pr. n. št. Navigacijske karte pa so uporabljali že Egipčani, Grki in Rimljani. V 15. in 16. stoletju, času velikih geografskih odkritij, so se evropski pomorščaki podali na

Babilonska karta sveta.
Hranijo jo v Britanskem muzeju. Vir: Wikipedija

da je to najstarejša ohranjena pokrajinska karta tega polotoka ter najstarejši podrobnejši prikaz kakega dela slovenskega ozemlja.

Celih sto let je bila med najpomembnejšimi kartami Istre, zaradi svoje kakovosti, natančnosti in realnosti pa uporabljena kot vzor vsem nadaljnjim prikazom Istre.

Na karti je zelo bogat reliefni prikaz, saj so doline in hribovja lepo vidni, posebna pozornost je namenjena vodam, označeni so tudi soline, mostovi, jame ipd. Karta je pomembna še zato, ker prikazuje veliko naselij in njihovih imen (toponimov), kar je pomagalo pri njihovi razpoznavnosti. Poleg tega karta prikazuje obalo zelo podrobno, od plitvin, čeri, pristanišč in plovnih kanalov do krajev s pitno vodo in pomembnih stavb, po katerih so se pomorščaki lahko orientirali. Prav zato kaže,

da je bila namenjena predvsem pomorščakom na njihovih plovbah.

Kodeks je **najdragocenejši kartografski dokument, ki ga hranimo na ozemlju Republike Slovenije in je kulturna dediščina svetovnega pomena**. Leta 2022 je bil zato **vpisan na Nacionalno listo UNESCO Spomin sveta** kot eden izmed prvih desetih enot pisne in dokumentarne dediščine v naši državi. * [Veronika in Nadj](#)

Slovarček

kartografija – znanost o risanju, izdelovanju zemljevidov, kart. Ukvarja se s tem, kako upodobiti zemeljsko površje na karti, da se lažje najdemo v prostoru.

portolano – poseben zemljevid morja in obale, ki so ga uporabljali pomorščaki.

toponim – zemljepisno ime, lastno ime kraja ali kakega drugega dela zemeljskega površja.

Izsek iz karte Istre, ki označuje leto natisa: »impressa anno MDXXV«.
Rimska številka MDXXV označuje letnico 1525.

IMPRESSA ANNO MDXXV

PERKUS COPPIN

dolge poti čez oceane. Odkritja novih dežel so spodbudila tudi razvoj kartografije. Kartografi so poskušali narisati svet tako, kot so ga takrat poznali, in vsaka nova karta je bila prava umetnina.

Ena izmed takih je bila tudi **karta Istre**, ki jo je leta 1525 narisal **kartograf in geograf svetovnega slovesa Pietro Coppo**. Rodil se je leta 1470 v Benetkah, toda večji del svojega ustvarjalnega življenja je preživel v Izoli.

Karta Istre je del **Piranskega kodeksa**, ki je nastal v letih **1524–1526**.

Imenujemo ga Piranski po kraju njegovega hranjenja, to je v Pomorskem muzeju »Sergej Mašera« v Piranu.

Kodeks je izdelan iz papirja in oblečen v pergamentno prevleko.

Sestavljen je iz treh delov: Prvi del – rokopis – nosi naslov **De summa totius orbis**. Napisan je v latinščini, naslov v prevodu pomeni *pregled vsega znanega sveta*. Drugi del – rokopis – se imenuje **Portolano** in je napisan v italijanščini. Obsega opis obmorskih krajev z navedbo razdalj med kraji, lokalnih vetrov in drugih podatkov. Tretji del pa je sestavljen iz **15 lesoreznih barvanih tiskanih zemljepisnih kart**. Med njimi je za nas najbolj zanimiva in najbolj dragocena ravno **karta Istre**. Strokovnjaki pravijo,

Peter Cappe de summa rerum orbis liber
 Quintus.
 Cum alios de toto orbe inquit hinc tunc
 alij cognoscere possunt: hinc in universum
 universumque de diffinitione et figuris
 et uoluntatibus non modico compendio
 domum laborem hinc passus aquiescit
 laurus: qui opus plurimum Commenda
 ruz claustris: inde lapsum Co
 smum columnis non solum habere
 praeterea summisq; uerbis Colloquij
 flagitior non deservit. *Quia*
quibus in plura rebusque *prode*
de singulis iniquis in loco horti
ris legende: quod maxime opum
plura et parum laboris sine uoluntate
habent. Cometa namq; uolunt
hant non fuerint hinc compendit
et si minus non in offi:
in Consilia (horribilis et hoc quod
de suspensa labore: quam gentes

Izsek iz piranskega kodeksa
z uvodom prve knjige.

Karta Istre kartografa Pietra Coppia iz leta 1525.

Izsek iz Coppove navigacijske karte
Jadrana, ene od 15 kart v Piranskem
kodeksu.

Izsek iz karte Istre,
obkrožena so tri obalna mesta:
Piran, Izola in Koper.

Slikaj QR kodo in se preizkusi v sestavljanju zemljevida.

Napovednik

■ Modra ustvarjalnica: Novoletni okraski

**Ponedeljek, 22. december 2025,
ob 17. uri
Razstavišče Monfort, nekdanje
skladišče soli v Portorožu**

Delavnica izdelovanja okraskov iz
naravnih materialov, ki jih najdemo
na morski obali. *

Inštitut za zgodovinske študije
ZRS Koper

Koper – majhna mestna država ob morju

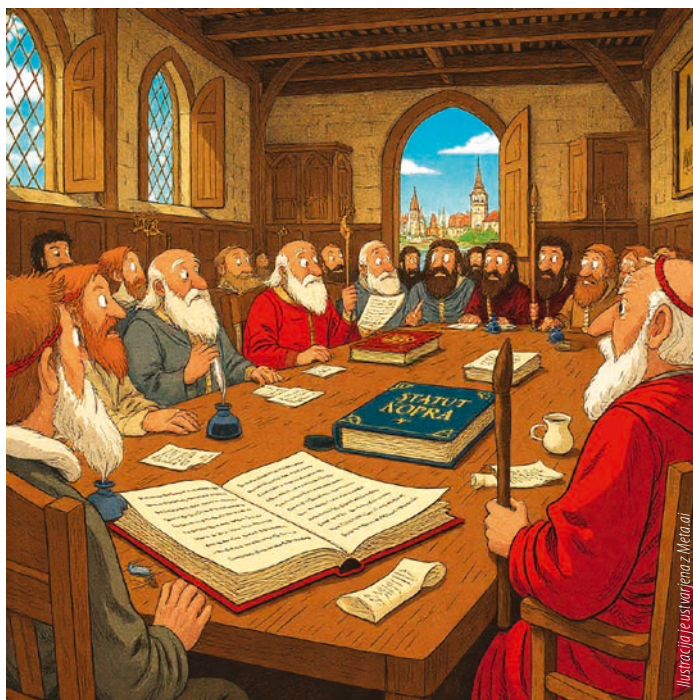
Si se že kdaj sprehajal/-a po starem mestnem jedru Kopra in se vprašal/-a, zakaj so ulice tako vijugaste, skoraj kot polžja hišica? To ni naključje! Nekoč je bil Koper res otok – okrogel in svetleč otok sredi modrega Jadranskega morja. In na tem otoku je stalo ponosno mesto, ki je, verjel/-a ali ne, samo sebe vodilo kot majhna **država**.

V času vitezov in gradov so ljudje večinoma živeli pod oblastjo kraljev ali cesarjev. Toda ne Koprčani. Ti so se imenovali *lustinopolitani* (Justinopolitanci) in so bili na to zelo ponosni. V srednjem veku se je Koper imenoval *lustinopolis*, kar v latinščini pomeni »mesto Justina« – po bizantinskem cesarju Justinu II. iz 6. stoletja. V 13. stoletju je mesto doseglo vrhunec svoje neodvisnosti. Meščani so imeli svojo zastavo, svoje zakone in celo svojo vojsko. Niso čakali, da bi jim kdo ukazoval – sami so sprejemali odločitve v veliki mestni palači.

Predstavljaj si glavni trg v 13. stoletju. Zvonovi bijejo iz zvonika stolnice. Meščani v dolgih oblačilih hitijo po tlakovanih ulicah proti palači. Notri se je zbral **Veliki svet**. Sliši se govorjenje, smeh in tudi kakšen prepir – saj ima vsak svetovalec svoje mnenje! Govorijo o ladjah, davkih, urejajo javni red in mir, čistočo mesta in prodajo živil. Tudi o tem, katero obzidje je treba po-

praviti pred naslednjo nevihto. Ko se o nečem pomembnem strinjajo, mestni pisar vse skrbno zapiše v debelo knjigo z naslovom **Statut Kopra**. Ta knjiga je bila kot mestni možgani – v njej so bili vsi zakoni, ki so življenje v Kopru ohranjali varen in pravičen.

Zasedanje velikega sveta

Vsi ti ljudje skupaj so tvorili tisto, čemur so ponosno rekli **Komuna Kopra** – mesto kot velika družina, ki vlada sama sebi. Na njenem čelu je stal *podestat*, moder mož iz drugega mesta, ki so ga svetovalci izvolili le za eno leto. Njegova

naloga je bila, da posluša prošnje prebivalcev in skrbi, da nihče ne krši mestnih zakonov. Tak način vladanja je bil zelo pogost v mestih osrednje in severne Italije – v krajih, kot so Firenze, Bologna ali Padova, kjer so se tudi mesta sama vodila kot majhne republike. Tudi Koper je spadal v to »Italijo mestnih držav«, kjer je bilo vsako mesto kot majhna, svetleča republika sama zase.

V istem 13. stoletju, ki ga danes imenujemo zlata doba srednjeveškega Kopra, so tudi Koprčane druge mestne komune vabile, naj pridejo za *podestate*. Tako so ugledni Koprčani načelovali v mestih, kot sta Poreč in Motovun. Tako je Koper postal znan po vsej Istri kot mesto modrih mož in je počasi postal najbogatejše mesto v okolici.

A svoboda je Koper naredila tudi drzen. Njegovi prebivalci so bili pametni, pogumni in malo preveč samozavestni – in kmalu so si želeli več kot le varovati svoj otok. Hoteli so rasti! Sredi 13. stoletja je Koper začel pošiljati svoje ladje in vojake v bližnja mesta. Eno za drugim so pod njegovo oblast prišli Izola, Piran in celo oddaljene Buje. Koprčani so govorili, da branijo svoje ozemlje – a v resnici so ob morju gradili majhno deželo, ki je segala daleč v današnjo Istro! Ni čudno, da so mu rekli *glava Istre – Caput Histriae!*

Toda Koper ni bil le vojaško mesto. Bil je živahen in pisan kraj, kamor so trgovci prinašali svilo in začimbe iz daljnih dežel. Po trgu je dišalo po oljkah in morju, vsak pristan pa je prinesel nove zgodbe z ladij iz Benetk, Dubrovnika in še dlje. Zvečer

Zanimivosti

- V srednjem veku je Koper spremenil svoje ime v **Iustinopolis**, v čast bizantinskemu cesarju Justinu II. (vladal 565–578), ki je, po legendi, dovolil ustanovitev mesta na otoku Capris – to je bil začetek srednjeveškega Kopa.
- **Caput Histriae** (iz tega izvira ime Capodistria) pomeni »glava Istre« – to je bil ponosni naziv Kopa, največjega in najbogatejšega mesta v Istri v visokem in poznem srednjem veku. V času Benetk so ga imenovali tudi **Metropolis Histriae** – glavno mesto celotne pokrajine!
- **Statut Kopa** je bil napisan pred več kot 700 leti in v nekoliko spremenjeni obliki iz leta 1423 obstaja še danes!
- Na vrhuncu svoje moči je Koper obvladoval tudi druga mesta, kot so Izola, Piran in celo Buje na današnjem Hrvaškem.

so na obzidju svetile lanterne, pod ložo pa so igrali glasbeniki. Cel otok je brenčal od življenja – ribiči, trgovci, sodniki in otroci so tekali po ozkih uličicah.

Sčasoma je morala ponosna mestna »državica« svojo svobodo deliti. Mogočne Benetke so razpele jadra čez Jadran, in leta 1279 je Koper postal del Beneške republike. Ta datum, 24. februar 1279, označuje konec Kopa kot mestne države in začetek nove dobe. A tudi takrat je obdržal velik del svojega duha. Z beneškim podestatatom so se dogovarjali o spoštovanju koprskih običajev, svoje uprave in zakonov. Biti Koprčan je še vedno pomenilo nekaj posebnega – pripadati najbogatejšemu, najbolj naseljenemu in najmočnejšemu mestu v Istri.

Danes, ko greš v staro mestno jedro, se spomni, da stopaš v kraj, ki je bil nekoč majhna, toda mogočna država. Poišči leva svetega Marka na zidovih stavb in se povzpni na visok zvonik, iz katerega lahko opazuješ ladje, ki prihajajo v luko in iz nje. Koper je danes drugačen, a če dobro prisluhneš, morda še vedno slišiš, kako kamni šepetajo: »Nekoč smo bili kot lastna mestna država.« *

Kviz: Koper – majhna mestna država ob morju

Odgovori s črko pred pravilnim odgovorom.

Na koncu vpiši črke v pravem zaporedju – dobil/-a boš skrivno besedo, ki opisuje, kaj je Koper pomenil v srednjem veku!

1. Koper je bil v srednjem veku ...

- A) navaden ribiški kraj
- B) kmetijsko posestvo
- C) gora s trdnjavo
- D) otok, obdan z obzidjem

2. Kako so se imenovali prebivalci srednjeveškega Kopa?

- O) Benečani
- P) Rimljani
- R) Justinopolitanci
- S) Tržačani

3. Kaj je bil Statut Kopa?

- U) Seznam prebivalcev
- V) Dnevnik pomorščakov
- Z) Pesmarica o morju
- Ž) Velika knjiga mestnih zakonov

4. Kdo je bil podestat?

- A) Sodnik in upravitelj mesta
- B) Kapetan ladje
- C) Trгоvec
- D) Pevec na trgu

5. Katera mesta je Koper v 13. stoletju osvojil ali nadzoroval?

- U) Benetke in Trst
- V) Izolo, Piran in Buje
- Z) Poreč in Pulj
- Ž) Celje in Ptuj

Lev svetega Marka v Kidričevi ulici

6. Kaj pomeni latinsko ime *Caput Histriae*?

- D) Otok v Istri
- C) Hiša na morju
- B) Srce Kopa
- A) Glava Istre

1 2 3 4 5 6

Rešitev: DRŽAVA

Zgodbe skrivalke

Ko je zunaj mrzlo in burja kodra morske valove, je čas za spletnje navihanih zgodb, ki nas grejejo, se nam ovijajo okoli mezinca, se nam spotikajo pod nogami, nas žgečkajo pod pazduhami, vlečejo za lase in uščipnejo za lička. Ampak, katere so te zgodbe?

Je to mogoče zgodba o **Minizavru in Dinu**? Ali zgodba o **Naočniku in Očalniku**? Kaj pa tista o **Pedenjpedu** ali **Petih prijateljih** ali **Rdeči kapici**, **Kapitanu Gatniku**?

Ali pa so to **zgodbe, ki jih še nihče ni povedal in čakajo, da jih odkriješ in poveš ti**. Veliko je takih zgodb nagajivk, ki se skrivajo tako spretno, da jih je težko najti in za njimi zakričati: »Te vidim, 1, 2, 3!« To so zgodbe skrivalke, ki se ne skrivajo zato, da jih ne bi našel, ampak zato, da bi jih izvalil iz njihovega skrivališča, jih požgečkal pod brado, zato, ker komaj čakaš, da slišiš, kakšno zgodbo skrivajo. A ker so skrivalke, so mojstrice v skrivanju. **Poišči jih in jih zapiši.**

Prva skrivalnica se glasi tako:

V mestnem parku je slišati nenavadno oglašanje ... huh, huh, huh, huuuuuh. Ko se ozrem naokoli, opazim, da se neznanemu zvoku čudim samo jaz in nihče drug. Ali zvoke slišim samo jaz? Kako nenavadno? Zakaj?

Zapustim klop zelene barve in se napotim proti drevesu, izza katerega prihajajo zvoki. Ko sem že tik pred drevesom, se le-to čudežno premakne na desno stran.

»Kaaaj?« Izbuljim oči in presenečeno vzkliknem.

- *Kdo je glavna oseba zgodbe?*
- *Kdo se nenavadno oglaša?*
- *Zakaj se je drevo premaknilo?*
- *Najdi odgovore na vprašanja in zapiši zgodbo ali gledališki dialog.*

Druga skrivalnica se skriva v naslednjem besedilu:

Na drugi strani ceste je tik ob pločniku prelepa slaščičarna. V veliki vitrini se sončijo najslastnejši kolači v mestu. Zeleni, rdeči, roza kreme v valovih krasijo male in velike sladke stolpiče. Bela smetana puhasto prekriva vrhove in raznobarvne kroglice, zvezdice, snežinke se udobno pogrezajo v čokoladno in vanilijevo kremo. Pa reče visoka gospodična širokih bokov, ki leži na najvišjem stojalu, svoji spodnji prijateljici, ki se ji od zlatih lističev, s katerimi je posuta, njena čokoladna srajčica, prav nesramno blešči: »Nace danes zamuja. Še nikoli ni zamudil! Zagotovo se je moralo zgoditi nekaj strašnega.« In povzroči silni preplah.

Naključni mimoidoči si presenečeni slačijo čokoladne srajčice, zlate lističe in cukraste cvetove.

- *Čim podrobneje opiši slaščice v vitrini.*
- *Kdo je visoka gospodična s širokimi boki?*
- *Kdo je Nace?*
- *Zakaj Nace zamuja?*
- *Kaj tako groznega se mu je pripetilo?*

 Pri obeh zgodbah skrivalkah zapiši odgovore na vprašanja in sestavi zgodbo ali gledališki dialog.

Želimo ti topel in navihani decembrski čas ter novo leto polno ustvarjalnih in iskrivih poti! *

1911

POKRAJINSKI MUZEJ KOPER
MUSEO REGIONALE DI CAPODISTRIA
KOPER REGIONAL MUSEUM

otok

Svetilnik / Kulturni občasniki za mlade zanesenjake / Letnik XIX, številka 2 / Izdajajo: Gledališče Koper, za izdajatelja Katja Pegan; Pokrajinski muzej Koper, za izdajatelja Marko Bonin; Comunità Autogestita Costiera della Nazionalità Italiana di Capodistria, za izdajatelja Alberto Scheriani; Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper, za izdajatelja Luana Malec; Pokrajinski arhiv Koper, za izdajatelja mag. Nada Čibej; Otok, zavod za razvoj kulture in družbe, za izdajatelja Lorena Pavlič; Pomorski muzej – Museo del mare »Sergej Mašera« Piran – Pirano, za izdajatelja v. d. dir. Uroš Hribar; Znanstvenoraziskovalno središče Koper, za izdajatelja prof. dr. Rado Pišot / Uredniški odbor: Samanta Kobal (urednica / galja/ba; info@gledalisce-koper.si), Tjaša Miklavčič (tjaša.miklavcic@pokrajinski-muzejkoper.si), Roberta Vincoletto (info@centrocombi.eu), Tina Škrokov (tina.skrokov@knjiznica-koper.si), Nada Čibej (nada.cibej@arhiv-koper.si), Lorena Pavlič (lorena.pavlic@isolacinema.org), Veronika Bjelica (veronika.bjelica@quest.arnes.si), Alenka Obid (alenka.obid@zrs-kp.si) / Lektorica slovenskega jezika Alenka Juvan / Oblikovalka Darja Vuga / Tisk Tiskarna Vek Koper / Naklada 2.750 / Koper, december 2025 / ISSN C506–158X / Na naslovnici prizor iz predstave Minizaver in Dino (foto: Darja Stravs Tisu)